YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, may.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin oʻgʻli, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshligʻi
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHIYATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O‘RNI 18
O‘rinov Akmaljon Ahmadjonovich
Siddiqov Javlonbek Sodiqjon o‘g‘li

XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING JORIY HOLATI VA RIVOJLANISH OMILLARI TAHLILI 22
Ro‘zmatova Farahongiz Bekmurotovna

ENERGETIKA INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH VA IJTIMOIY TENGLIKKA TA’SIRI 27
Babajanova Dilfuza Abdurasulovna

HUDUDLARDA LOKAL TURIZM XIZMATLARINING TARKIBI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA) 32
Xasanova Mavjuda Ma’mirjonovna

TURIZM MAVSUMIYLIGI OMILLARINING KOMPLEKS TAHLILI: TASNIFLASHNING KONSEPTUAL VA INTEGRATSION MEXANIZMLARI 41
Barotov Umidjon Mahmud o‘g‘li

BOSHQARISH SIFATI MOHIYATI VA UNI OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI 48
Shoyev Davronbek Axmadjonovich
Abdullayeva Gulsanam

ENGLISH LOANWORDS IN RUSSIAN AND UZBEK: TERMINOLOGICAL ADAPTATION WITHIN A COMPARATIVE LINGUISTICS FRAMEWORK 53
Kambarova Liliya Ruslanovna

РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ФОРМИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ПРИВЛЕЧЕНИИ ИНВЕСТИЦИЙ 56
Алибекова Саодат Лапасовна

EKSPORTGA YO‘NALTIRILGAN SANOAT KORXONALARIDA MARKETING XIZMATINI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 61
Usmonova Dilfuza Ilxomovna

O‘ZBEKISTON INDIVIDUAL SPORTCHILARINI TAYYORLASH TIZIMI BOSHQARUVIGA RAQAMLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARI JORIY ETISHNING SAMARALI USULLARI 66
Junaydullayev Mels Asliddin o‘g‘li

KORXONA IQTISODIY BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA ERP TIZIMLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH 72
Xaydarova Kamola Axinjanovna
Berdiqulov Suhrob Berdiqul o‘g‘li

KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO‘SHIB OLISHLAR: NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 78
Latipova Shaxnoza Maxmudovna
Xolmurodova Sevara Asqarovna

DAVLAT BUDJETI KAPITAL XARAJATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 84
Guzal Navruzova

KORXONALARNING INNOVATSION RIVOJLANISHINI TA’MINLASHDA INVESTITSIYA VA MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI 88
Mamayeva Diyora Kurbanbayevna

MARKAZIY VA JANUBIY O‘ZBEKISTON MINTAQALARI SANOATIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KO’RSATGICHLARI HOLATI 94
Uralov Eliboy Omonovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘ZBEKISTONDA YOSHLAR TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBALARNI QO‘LLASH 100
Dilfuza Xamzayeva
Xurshid Xurramov
TO‘QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH 106
Otaxonova Roza Boboxon qizi
APPLICATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF BANKING SERVICES 111
Mamutova Aygul Kalmurzaevna, Yaxyayeva Inobat Karimovna
INVESTITSIYANING EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDAGI ASOSIY IMKONIYATLARI 118
Rapikov Toxirjon Yuldashbayevich
XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNING METODOLOGIK ASOSLARI 122
Yahyoxonov Niyozxo‘ja Bahroil o‘g‘li
ALOQA KORXONALARI MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI VA PROGNOZLARI 128
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o‘g‘li
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT IQTISODIY BOSHQARUVINING ROLI VA AHAMIYATI 133
Xatamova Gavhar Kiyamovna
QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASIDA SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYAVIY QO‘LLAB-QUVVATLASHNI TAKOMILLASHTIRISH 138
Seitnazarov Baxadir Muratbaevich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING TASHQI SAVDO FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 144
Ismailov Erkin Faxretdinovich
THE ROLE OF INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN THE GLOBAL BUSINESS ENVIRONMENT 148
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Nigora Fayzulla kizi Sayfullaeva, Maftuna Rustambek kizi Khojiakbarova
AGROKLASTER – AGRAR SOHANING RIVOJLANISH NUQTASI 154
Boltayev Nazarbek Narzullayevich
RAQAMLI BANKLAR RESURS BAZASINI OPTIMALLASHTIRISH IMKONIYATLARI 159
Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li
O‘ZBEKISTON DON SANOATIDA RISKLARNI BOSHQARISH VA UNING STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH 164
Kurbanova Nigora Abduraxmanovna
RESPUBLIKAMIZDA AGROLOGISTIKA XIZMATLARI VA UNING SAMARADORLIGI 169
Azizova Dilafruz Habibullayevna
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KOMPLEKS EKSPERTIZA QILISH VA BAHOLASHDAGI MUAMMOLAR 172
Ulashev Jahongir Xushmuradovich, Baxriddinova Yulduz Baxriddin qizi
O‘ZBEKISTON ENERGETIKA TARMOG‘INING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 176
Yusupov Ulug‘bek Shukrullayevich, Kodirova Xilola Joxongir qizi
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BYUDJETGA SOLIQ TO‘LOVLARINI HISOBGA OLISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 183
Azimova Feruza Payziyevna, Madaminjonov A.
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEHMONXONA XIZMATLARIDA VAQTNI BOSHQARISHNING XIZMAT SAMARADORLIGIGA TA’SIRI 188
Tolipova Malika Saloxidinovna

AGROKLASTERLARNI TASHKIL ETISH — QISHLOQ XO'JALIGI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING MUHIM OMILI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 192
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich

O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI MHXS ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 198
M.I. Murodova

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI MHXS ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

M.I. Murodova
Namangan davlat texnika universiteti,
"Buxgalteriya hisobi" kafedrasi katta o'qituvchisi
E-mail: minavarmuradova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda to'qimachilik sanoati korxonalarida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) joriy etishning metodologik va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Sohaning o'ziga xos xususiyatlari — xomashyo zaxiralarining salmoqli hajmi va eksport operatsiyalarining keng qamrovliligi inobatga olingan holda, milliy standartlardan xalqaro tizimga o'tish modellari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, klaster, asosiy vositalar.

Abstract. This study examines the methodological and practical aspects of implementing International Financial Reporting Standards (IFRS) in textile enterprises. Considering the specific features of the industry—such as the significant volume of raw material inventories and the extensive scale of export operations—models for transitioning from national standards to the international system are analyzed.

Key words: accounting, financial reporting, international financial reporting standards, cluster, fixed assets.

Аннотация. В данном исследовании рассматриваются методологические и практические аспекты внедрения международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) на текстильных предприятиях. С учетом специфики отрасли — значительных объемов запасов сырья и широкого масштаба экспортных операций — проанализированы модели перехода от национальных стандартов к международной системе.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, финансовая отчетность, международные стандарты финансовой отчетности, кластер, основные средства.

KIRISH

Hozirgi kunda jahon tajribasidan samarali foydalanish asosida sifat jihatidan yangi buxgalteriya hisobini tashkil etish va moliyaviy hisobotlarni taqdim etish tizimi shakllantirilmoqda. Ushbu tizim doirasida xo'jalik yurituvchi subyektlar zamonaviy buxgalteriya hisobini yuritish operatsiyalarini amalga oshirmoqda.

Tadbirkorlik subyektlarining xo'jalik operatsiyalarini buxgalteriya hisobida xalqaro talablarga mos tarzda aks ettirish maqsadida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar (MHXS) asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, hisob tizimini xalqaro amaliyotda qabul qilingan tamoyillarga moslashtirish, buxgalteriya hisobining asosi bo'lgan hisobvaraqlar rejasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish hisob tizimini xalqaro darajada yuritish imkoniyatini kengaytiradi.

Ma'lumki, buxgalteriya hisobi tizimi O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan davrdan boshlab izchil isloh qilinib, takomillashtirib borilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 13.04.2016-yildagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqidagi O'RQ-404-sonli Qonuni[1] qabul qilinishi ushbu sohadagi muhim bosqichlardan biri bo'ldi va milliy hisob tizimini rivojlantirishga mustahkam asos yaratdi.

Mutaxassislar fikriga ko'ra, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini baholashda reyting tizimidan foydalanish moliyaviy ko'rsatkichlarni taqqoslash asosida amalga oshiriladi[2]. Bunday yondashuv kredit tashkilotlari faoliyatini baholashda ham keng qo'llaniladi. Ayrim reytinglar ekspert xulosalari asosida shakllantiriladi, masalan, bank xizmatlari sifati va mijozlarga ko'rsatiladigan servis darajasi shular jumlasidandir. Rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda banklarning muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida kredit ishonchliligi alohida e'tiborga olinadi. Bank reytingi asosan uning moliyaviy ko'rsatkichlari, xususan balans ma'lumotlari asosida shakllantiriladi.

1 https://lex.uz/ru/docs/-2931253
2 Халкаро молиявий хисобот стандартлари: Дарслик /А.А.Каримов, А.К. Ибрагимов, Н.К. Ризаев, Н.М. Имамова - Т.: «Iqtisod-Moliya», 2020 - 392 б.Б.34-36.

Bizning fikrimizcha, xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy hisobotlarini xalqaro standartlar asosida tuzish ularning hisobotlarini xorijiy investorlar tomonidan o‘qish va to‘g‘ri tushunish imkoniyatini yaratadi. Natijada aksiyadorlik jamiyatlari aksiyalarini fond bozorida samarali joylashtirish hamda ularning bozor qiymatini asosli belgilash imkoniyati kengayadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu masala doirasida jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuv jarayonida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarining o‘rnini belgilash alohida ahamiyat kasb etadi. Rossiyalik iqtisodchi olim L.B. Trofimova ta’kidlashicha, “jahonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga o‘tish uchun zarur shart-sharoitlar shakllanmoqda. Rossiya davlatidagi yirik biznes subyektlarining jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuvi jarayonida taqdim etilayotgan moliyaviy hisobotlarni biznes vakillari tushuna oladigan shaklda taqdim etishni doimiy ravishda takomillashtirish va uni moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga moslashtirib borish zarurati yuzaga kelmoqda”[3].

Demak, Rossiyadagi biznes subyektlarining xalqaro darajaga chiqishida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida taqdim etish muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Bu esa kompaniyalar faoliyatini xalqaro standartlar asosida tashkil etish va rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ushbu yo‘nalishda O‘zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot amaliyotini yanada takomillashtirish masalalari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Iqtisodchi olim B. Mamatov fikriga ko‘ra, “hozirgi sharoitda buxgalteriya hisobini takomillashtirishning asosiy yo‘nalishi moliyaviy hisobotni xalqaro standartlarda belgilangan tamoyillar va talablarga yaqinlashtirishga qaratilgan tendensiyaga asoslanadi”[4].

Bundan tashqari, O‘zbekistonning jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuvini rivojlantirish hamda moliyaviy hisobotlarni umumqabul qilingan shaklda taqdim etish jarayonida prof. Z.N. Qurbonov va A. Akramov fikriga ko‘ra, “respublikamizda buxgalteriya hisobini bosqichma-bosqich moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari asosida tashkil etish va moliyaviy hisobotlarni tuzish jahon integratsiyasiga yanada kengroq kirib borish imkoniyatini yaratadi. Bu esa mamlakatimizda buxgalteriya hisobini isloh etish va modernizatsiya qilishning yangi bosqichi sifatida namoyon bo‘ladi”[5].

Buxgalteriya hisobi standartlari buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzish bo‘yicha minimal talablarni belgilab beradi. Shu bilan birga, ular hisobni tashkil etish, yuritish va hisobotlarni tayyorlash jarayonida amal qilinishi lozim bo‘lgan muhim mezonlarni aniqlashtiradi.

Mazkur masala, ayniqsa, aksiyadorlik jamiyatlari uchun alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ularning aksiyalarini jahon fond bozorlariga joylashtirish jarayonida taqdim etiladigan axborot va moliyaviy hisobotlarni xalqaro talablarga mos shaklda taqdim etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xorijiy mamlakatlarda aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini reyting asosida baholash usullarining samaradorligi, avvalo, ushbu reyting natijalariga muvofiq amalga oshiriladigan chora-tadbirlar tizimi orqali namoyon bo‘ladi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro tizimini tahlil qilish jarayonida, eng avvalo, turli davlatlarda shakllangan hisob tizimlarini solishtirma asosda o‘rganish muhim hisoblanadi. Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish kompaniya va firmalarning moliyaviy ko‘rsatkichlarini baholashda hamda ularning xalqaro miqyosda faoliyat yuritishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston Respublikasidagi korxonalar va xo‘jalik yurituvchi subyektlarda moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tayyorlash, shuningdek, ushbu standartlarning shakllanish tarixi va evolyutsiyasini o‘rganish zarurdir.

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini ishlab chiqish va rivojlantirishda International Accounting Standards Committee (Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari qo‘mitasi) muhim o‘rin tutadi. Mazkur tashkilot xususiy sektor doirasida mustaqil organ bo‘lib, uning asosiy maqsadi butun dunyo bo‘ylab kompaniyalar va boshqa tashkilotlar uchun buxgalteriya hisobining yagona tamoyillarini shakllantirish va uyg‘unlashtirishdan iborat. Ushbu qo‘mita 1973-yil 29-iyunda Avstraliya, Kanada, Fransiya, Germaniya, Yaponiya, Meksika, Niderlandiya, Buyuk Britaniya va Irlandiya hamda AQSh buxgalterlarining professional tashkilotlari o‘rtasidagi kelishuv asosida tashkil etilgan.

1999-yil 1-yanvar holatiga ko‘ra, ushbu qo‘mita 103 ta davlatni qamrab olib, 142 ta tashkilot a’zoligida faoliyat yuritgan hamda 2 milliondan ortiq buxgalter va auditorlarni birlashtirgan. Hozirgi kunda ham ushbu tizimga ko‘plab davlatlar va tashkilotlar jalb etilgan bo‘lib, ular rasmiy a’zo bo‘lmagan taqdirda ham xalqaro moliyaviy hisobot standartlaridan amaliyotda keng foydalanmoqda[6].

3 Трофимова Л.Б. Международные стандарты финансовой отчетности. Учебник, Издательства “Юрайт” 2018., -242c. C.29-10.
4 Маматов Б. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш муаммолари.//“Soliq solish va buxgalteriya hisobi” журнали №11-сон, 2015 йил, 15б.
5 Қурбанов З.Н., Акрамов Ф.А.Асосий воситаларни МҲХС асосида юритиш.//“BIZNES-ЭКСПЕРТ” журнали № 4-сон, 22.05.2015 йил
6 Вахабов А.В.,Ибрагимов А.К.,Ризаев Н. Тижорат банклари ташки аудитида халқаро молиявий ҳисобот стандартларини жорий этиш методологияси. Монография. Тошкент:Молия, 2011. 188б. Б.10-12.

1973–2001-yillar oralig'ida ishlab chiqilgan standartlar "International Accounting Standards" (IAS) nomi bilan yuritilib, jami 41 ta standartni o'z ichiga olgan. 2001-yildan boshlab esa ushbu tizim International Accounting Standards Board (Kengash) sifatida qayta tashkil etildi va yangi ishlab chiqilgan standartlar "International Financial Reporting Standards" (IFRS) nomi bilan e'lon qilina boshlandi. Hozirgi kunda ushbu standartlar tizimi izchil rivojlanib bormoqda.

1983-yildan boshlab International Federation of Accountants ga a'zo bo'lgan barcha professional buxgalteriya tashkilotlari ham ushbu tizim bilan integratsiyalashgan holda faoliyat yurita boshladi. Natijada xalqaro buxgalteriya tizimi kengayib, turli mamlakatlar amaliyotini yagona standartlar asosida uyg'unlashtirish imkoniyati yaratildi[7].

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (MHXS/IFRS) quyidagi yo'nalishlarda keng qo'llaniladi:

- ko'plab mamlakatlarda milliy hisob tizimlarini shakllantirish uchun asos sifatida;
- alohida davlatlar uchun xalqaro etalon sifatida;
- fond birjalari va tartibga soluvchi organlar tomonidan moliyaviy hisobotlarga qo'yiladigan talablarni belgilashda;
- xalqaro investitsiya muhitida shaffoflikni ta'minlash vositasi sifatida.

Ushbu omillar natijasida MHXS/IFRS tizimi global miqyosda tobora kengroq qo'llanilmoqda va tan olinmoqda. Ayrim mamlakatlar ushbu standartlarni to'liq qabul qilgan bo'lsa, boshqalari milliy xususiyatlardan kelib chiqib ularni moslashtirilgan holda joriy etmoqda. Bu esa xalqaro moliyaviy axborotning tushunarliligi va taqqoslanuvchanligini ta'minlashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi sharoitda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini joriy etish, avvalo, ushbu hisobotlardan foydalanuvchilar va ular uchun zarur bo'lgan axborot tarkibiga bevosita bog'liq hisoblanadi.

Shu sababli, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini joriy etishda axborot foydalanuvchilarining ehtiyojlari va ularga taqdim etilayotgan ma'lumotlarning xususiyatlarini inobatga olgan holda hisobotlarni shakllantirish maqsadga muvofiqdir.

Bizning fikrimizcha, moliyaviy axborotni foydalanuvchilar talablariga mos ravishda tizimli va aniq tartibda taqdim etish, ma'lumot iste'molchilarining axborotga bo'lgan ehtiyojlarini to'liq qondirish imkoniyatini kengaytiradi hamda qaror qabul qilish jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi (1-rasm).

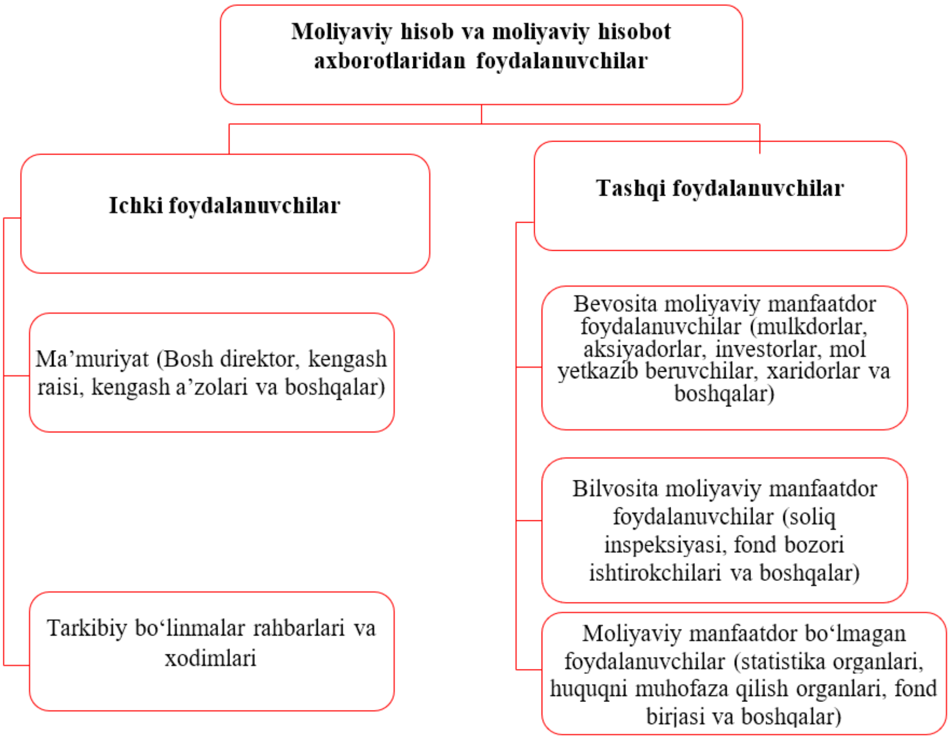

1-rasm. Moliyaviy hisobot axborotlaridan foydalanuvchilarning turkumlanishi[8]

7 WWW. iasc.orq.com сайтидан олинган.
8 Муаллиф томонидан иқтисодий адабиётларни таҳлил қилиш асосида тузилди

Moliyaviy hisob ma’lumotlarini tahlil qilish natijasida olingan xulosalarning ishonchliligi, bevosita ushbu ma’lumotlarning aniqligi va ishonchlilik darajasi bilan bog‘liq hisoblanadi. Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (IAS), O‘zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standartlari (BHMS), shuningdek, xorijiy va mahalliy mutaxassislar tomonidan ilgari surilgan ilmiy qarashlar asosida asosiy tamoyillarni o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur yondashuv doirasida moliyaviy axborotlarning foydalilik xususiyatlarini aniqlash, ularni sifat belgilariga ko‘ra turkumlash va foydalanuvchilar uchun qulay shaklda taqdim etish zarur hisoblanadi. Bunda asosiy e’tibor quyidagi sifat ko‘rsatkichlariga qaratiladi: taqqoslanish imkoniyati va tushunarlilik (foydalanuvchi uchun qulaylik), shuningdek, qaror qabul qilishga yo‘naltirilganlik (o‘rinlilik va ishonchlilik). Ishonchlilik esa o‘z navbatida to‘liqlik, xolislik, haqqoniylik, ehtiyotkorlik hamda mazmunning shakldan ustunligi tamoyillariga mosligi bilan tavsiflanadi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro tizimini tahlil qilish jarayonida, eng avvalo, turli davlatlarda shakllangan hisob tizimlarini solishtirma asosda o‘rganish muhim hisoblanadi. Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish kompaniya va firmalarning moliyaviy ko‘rsatkichlarini baholashda hamda ularning xalqaro miqyosda faoliyat yuritishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston Respublikasi tijorat banklarida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tayyorlash, shuningdek, ushbu standartlarning shakllanish tarixi va evolyutsiyasini hisobga olgan holda, tijorat banklari uchun moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini joriy etish bo‘yicha ishchi reja va amalga oshirish dasturini ishlab chiqish hamda uni amaliyotga tatbiq etish jarayonini tizimli ravishda tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

2. Xalqaro standartlar asosida sezilarli ta’sir mavjud bo‘lgan holatlarda (xususan, sho‘ba kompaniyalarga oid investitsiyalar hisobida) investitsiyalarni aks ettirishda quyidagi yondashuvlarni inobatga olish maqsadga muvofiq:

− agar kapital qo‘yilmalar yaqin kelajakda sotish maqsadida amalga oshirilgan bo‘lsa;
− investorning ta’sir imkoniyatlari amaliy jihatdan to‘liq namoyon bo‘lmagan holatlarda;
− sho‘ba kompaniya faoliyati muayyan tartibga soluvchi cheklovlar asosida olib borilayotgan sharoitlarda hisob yuritishning o‘ziga xos jihatlari yuzaga kelishi mumkin.

3. Yuqoridagi tahlillar asosida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini joriy etish jarayonini shartli ravishda quyidagi bosqichlarga ajratish mumkin:

− boshlang‘ich bosqich;
− joriy etish bosqichi;
− moliyaviy hisobotlarni shakllantirish bosqichi;
− moliyaviy hisobot tuzilgandan keyingi bosqich.

4. Xalqaro standartlarda muhim o‘rin tutadigan masalalardan biri hisob siyosati hisoblanadi. Hisob siyosati — bu tadbirkorlik subyekti tomonidan moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishda qo‘llaniladigan aniq tamoyillar, usullar, qoidalar va amaliyotlar majmui hisoblanadi. Ushbu yondashuv moliyaviy axborotlarning izchilligi, taqqoslanuvchanligi va ishonchliligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga o‘tish jarayonida hisob siyosatini aniq belgilab olish muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro standartlar asosida ushbu masalani tizimli ravishda hal etish moliyaviy hisobotlarning sifati va ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli, MHXS ma’lum bir operatsiya, hodisa yoki sharoitga bevosita taalluqli bo‘lgan hollarda, unga nisbatan qo‘llaniladigan hisob siyosati aynan ushbu standartlar asosida shakllantiriladi va tegishli tartib-qoidalar MHXS talablariga muvofiq belgilanadi.

Bizning yondashuvimizga ko‘ra, xalqaro standartlarni amaliyotga joriy etish natijasida quyidagi muhim natijalarga erishish mumkin:

1. moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishning yagona qoidalari shakllanib, ular jahon fond bozorlarida keng tan olinadi;

2. xorijiy investorlar va hamkorlar uchun zarur bo‘lgan moliyaviy axborotlar ular uchun tushunarli va umumqabul qilingan — ya’ni xalqaro standartlar asosida taqdim etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.02.2020-yildagi “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4611-sonli qarori, https://lex.uz/docs/-4746047
2. Ibragimov, A. (2020). Textile Clusters: Management and Accounting Issues. Toshkent.
3. Khasanov, B. A. (2022). Management Accounting in Light Industry.

4. International Financial Reporting Standards (IAS 2, IAS 16, IAS 41) rasmiy hujjatlar to‘plami, 2024-yil nashri.
5. International Journal of Accounting and Financial Reporting (2015–2025-yillar arxiv ma’lumotlari).
6. International Accounting Standards Board (2024). IFRS Standards. London.
7. World Bank (2022). Financial Reporting and Transparency in Emerging Markets. Washington, DC.
8. Organisation for Economic Co-operation and Development (2021). Corporate Governance and Financial Reporting Standards. Paris.
9. International Federation of Accountants (2023). Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, and Other Assurance Pronouncements.
10. European Commission (2020). Adoption of IFRS in the European Union: Implementation Report. Brussels.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Zokir ALIBEKOV
Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 5

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz